

No.Φ.092.22/7784

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ SINGH ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

(Αριθμός προσφυγής 60041/13)

ΑΠΟΦΑΣΗ

Η Απόφαση διορθώθηκε στις 18 Οκτωβρίου 2017 βάσει του άρθρου 81 των Κανονισμών του Δικαστηρίου.

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

19 Ιανουαρίου 2017

ΟΡΙΣΤΙΚΗ

19.04.2017

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική υπό τις περιστάσεις που παρατίθενται στο Άρθρο 44§2 της Σύμβασης. Ενδέχεται να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

Στην υπόθεση Singh και Λοιπών κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Πρώτο Τμήμα), συνεδριάζοντας σε Επιτροπή αποτελούμενη από τους:

Mirjana Lazarova Trajkovska, *Πρόεδρο,*

Ledi Bianku,

Χριστίνα Παρδάλου,

Λίνο-Αλέξανδρο Σισιλιάνο,

Ales Pejchal,

Robert Spano,

Pauline Koskelo, *δικαστές,*

και την Renata Degener, *Αναπληρώτρια Γραμματέα του Τμήματος,*

Αφού συνεδρίασε ιδιαιτέρως στις 13 Δεκεμβρίου 2016,

Εκδίδει την κατωτέρω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη δυνάμει προσφυγής (υπ' αριθ.60041/13) κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, η οποία κατατέθηκε στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 34 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών ("η Σύμβαση") στις 20 Σεπτεμβρίου 2013 από τριάντα τρεις Έλληνες υπηκόους, έναν Αλβανό υπήκοο και έναν Ινδό υπήκοο, τα ονόματα των οποίων παρατίθενται στο συνημμένο κατάλογο. Εκπροσωπήθηκαν από τους κκ. Κ. Τσιτσελίκη και Α. Σπάθη, δικηγόρους Θεσσαλονίκης.

2. Η Ελληνική Κυβέρνηση ("Κυβέρνηση") εκπροσωπήθηκε από τους εξουσιοδοτημένους εκπρόσωπους του Πληρεξούσιου της, κκ. I. Μπακόπουλο και B. Στρουμπούλη, Πάρεδρο και Δικαστική Αντιπρόσωπο, αντίστοιχα, του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους. Η Αλβανική Κυβέρνηση δεν έκανε χρήση του δικαιώματός της να παρέμβει (Άρθρο 36§1 της Σύμβασης).

3. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι κρατήθηκαν υπό απάνθρωπες και εξευτελιστικές συνθήκες και ότι δεν διέθεταν σχετικά αποτελεσματικά εσωτερικά ένδικα μέσα.

4. Στις 28 Οκτωβρίου 2013 η προσφυγή κοινοποιήθηκε στην Κυβέρνηση.

5. Οι προσφεύγοντες και η Κυβέρνηση κατέθεσαν παρατηρήσεις σχετικά με το παραδεκτό και την ουσία, σύμφωνα με το Άρθρο 54§2 των Διαδικαστικών Κανόνων του Δικαστηρίου.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

6. Οι προσφεύγοντες κρατούνταν ή εξακολουθούν να κρατούνται στις φυλακές Κορυδαλλού στην Αθήνα.

7. Μεταξύ αυτών, ο προσφεύγων No.1 αφέθη ελεύθερος στις 20.2.2009, οι προσφεύγοντες No.2 και 4 αφέθηκαν ελεύθεροι την 1.7.2013, ο προσφεύγων No.5 αφέθη ελεύθερος στις 21.6.2013, ο προσφεύγων No.12 αφέθη ελεύθερος στις 4.11.2013, ο προσφεύγων No.13 αφέθη ελεύθερος στις 22.8.2013, ο προσφεύγων No.25 αφέθη ελεύθερος στις 30.10.2013, ο προσφεύγων No.26 αφέθη ελεύθερος στις 24.5.2013, ο προσφεύγων No.27 αφέθη ελεύθερος στις 17.7.2013, ο προσφεύγων No.30 αφέθη ελεύθερος στις 5.7.2013, ο προσφεύγων No.32 αφέθη ελεύθερος στις 2.10.2013, ο προσφεύγων No.33 αφέθη ελεύθερος στις 4.10.2013, ο προσφεύγων No.34 αφέθη ελεύθερος στις 10.5.2013 και ο προσφεύγων No.35 μεταφέρθηκε στις Φυλακές Λάρισας στις 20.6.2013.

A. Οι ισχυρισμοί των προσφευγόντων σχετικά με τις συνθήκες κράτησής τους στις Φυλακές Κορυδαλλού

8. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι στις φυλακές κρατούνταν 2.400 φυλακισμένοι ενώ είχαν σχεδιαστεί για την υποδοχή 700. Οι προσφεύγοντες κρατούνταν στις πτέρυγες Α, Β, Δ και Ε σε διάφορα κελιά, όλα με διαστάσεις 9 τ.μ., συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων υγιεινής, και στέγαζαν τέσσερις ή πέντε κρατούμενους. Ο χώρος διαβίωσης κάθε κρατούμενου ήταν συνεπώς περίπου 2 τ.μ. ή λιγότερο. Τα κελιά που ήταν σχεδιασμένα για ένα άτομο είχαν δύο κρεβάτια και δύο ή τρία φθαρμένα στρώματα στο πάτωμα.

9. Οι εγκαταστάσεις τουαλέτας ήταν εν μέρει χωριστές από τα υπόλοιπα κελιά. Η πρόσβαση σε φυσικό φως και εξαερισμό ήταν ανεπαρκής. Επίσης, υπήρχε ανεπαρκής θέρμανση και ζεστό νερό. Τα κελιά ήταν βρώμικα και γεμάτα κατσαρίδες και άλλα ζωύφια και δεν έγινε καμία απόπειρα εξόντωσής τους. Οι υγιείς κρατούμενοι

κρατούνταν μαζί με άρρωστους κρατούμενους, γεγονός που οδήγησε στην έκθεσή τους σε μολυσματικές νόσους. Δεν υπήρχε επαρκής ιατρική περίθαλψη, ιδίως όσον αφορά την ψυχολογική και σωματική υγεία.

10. Οι κρατούμενοι ήταν περιορισμένοι στα κελιά τους για δεκάδες έως δεκαεπτά ώρες την ημέρα, καθώς δεν παρέχονταν ψυχαγωγικές ή εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Ειδικότερα, οι κρατούμενοι έπρεπε να παραμένουν στα κελιά τους ως εξής: από τις 6.30 π.μ. (κατά μέσο όρο) έως τις 8.30 π.μ. και από τις 11.30 π.μ. έως τις 2.45 μ.μ. κάθε μέρα. Έπρεπε να λαμβάνουν τα γεύματά τους, που ήταν κακής ποιότητας και θρεπτικής αξίας, μέσα στα κελιά τους.

11. Επιπλέον, οι φυλακές είχαν λιγότερο προσωπικό απ' ότι χρειαζόταν, που δεν μπορούσε να εγγυηθεί την ασφάλεια των κρατουμένων.

12. Στις 21.6.2013 οι προσφεύγοντες, μαζί με άλλους κρατούμενους, υπέβαλαν αιτίαση στις αρχές των φυλακών, διαμαρτυρόμενοι για τις συνθήκες κράτησής τους, αλλά δεν έλαβαν απάντηση.

B. Οι ισχυρισμοί της Κυβέρνησης σχετικά με τις συνθήκες κράτησης στις Φυλακές Κορυδαλλού

13. Η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε, ανεξάρτητα από τον αριθμό των κρατουμένων σε κάθε κελί, ο οποίος σε κάθε περίπτωση δεν ήταν σταθερός, οι κρατούμενοι είχαν πρόσβαση σε μεγάλη αυλή κάθε μέρα από τις 8.00 π.μ. έως τις 12.00 μ.μ. και από τις 3.00 μ.μ. έως μισή ώρα πριν τη δύση του ηλίου. Οι φυλακές είχαν κεντρικό σύστημα θέρμανσης και διατίθετο ζεστό νερό σε καθημερινή βάση το πρωί και το απόγευμα. Οι κρατούμενοι μπορούσαν επίσης να χρησιμοποιούν ηλεκτρικές συσκευές θέρμανσης. Κάθε κελί διέθετε νιπτήρα, τουαλέτα, ξύλινα ράφια, τραπέζι και καρέκλες.

14. Σε όλα τα κελιά υπήρχε παράθυρο που εξασφάλιζε επαρκές φως και εξαερισμό. Τα κελιά απολυμαίνονταν τακτικά και καθαρίζονταν δύο φορές την ημέρα από ομάδες καθαρισμού που αποτελούνταν από κρατούμενους. Όλοι οι προσφεύγοντες πλην των προσφευγόντων No.4, No.17, No.26 και No.28 ασχολήθηκαν με αυτή τη δραστηριότητα.

15. Όσον αφορά τα γεύματα των κρατουμένων, η Κυβέρνηση υπέβαλε το μενού δύο τυχαίων εβδομάδων για να δείξει ότι αποτελούνταν από διάφορες τροφές. Τα

γεύματα σερβίρονταν στα κελιά και οι κρατούμενοι έτρωγαν σε τραπέζια εντός των κελιών.

16. Οι κρατούμενοι μπορούσαν να κάνουν αθλήματα και κάθε κρατούμενους είχε προσωπική συσκευή τηλεόρασης με ακουστικά. Επίσης, είχαν την ευκαιρία να κάνουν μία από τις 640 εργασίες που ήταν διαθέσιμες, να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα ή να παρακολουθήσουν το σχολείο "δεύτερης ευκαιρίας". Η ανακαίνισμένη αίθουσα της λέσχης ανάγνωσης και η αίθουσα εκδηλώσεων του σχολείου "δεύτερης ευκαιρίας" ήταν διαθέσιμες ως χώροι ψυχαγωγίας.

17. Όλοι οι κρατούμενοι είχαν πρόσβαση στην κλινική των φυλακών, που ήταν ανοικτή 24 ώρες την ημέρα και διέθετε είκοσι ιατρούς διαφόρων ειδικοτήτων, συμπεριλαμβανομένων δύο ψυχιάτρων που παρείχαν συμβουλές στους κρατούμενους. Σε επείγουσες περιπτώσεις, οι κρατούμενοι μεταφέρονταν στο Νοσοκομείο των Φυλακών Κορυδαλλού ή σε εξωτερικό νοσοκομείο.

II. ΣΧΕΤΙΚΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

18. Το σχετικό εθνικό δίκαιο και πρακτική περιγράφονται στην απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Κανάκης κατά Ελλάδας* (vo.2) (vo.40146/11, §§62-68, 12.12.2013).

III. ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ ("CPT")

19. Μετά την επίσκεψή της στην Ελλάδα τον Ιανουάριο του 2011, η CPT δημοσίευσε έκθεση από 10.1.2012 (CPT/Inf(2012) 1), η οποία ανέφερε:

55. Οι Ανδρικές Φυλακές Κορυδαλλού φιλοξενούσαν 2.345 κρατούμενους, ενώ η επίσημη χωρητικότητα ήταν 700. Η CPT υπογραμμίζει την ανάγκη ενεργειών εκ μέρους των αρχών για τη δραστική μείωση των επιπέδων πληρότητας των φυλακών από το 1993. Παρά τις επανειλημμένες συστάσεις της CPT για τη μείωση του αριθμού των κρατουμένων σε κάθε μονόκλινο κελί (9,5 τ.μ.) σε δύο κρατούμενους το πολύ, οι αρχές δεν έκαναν καμία ενέργεια μέχρι σήμερα. Κατά το χρόνο της επίσκεψης του 2011, η αντιπροσωπεία παρατήρησε ξανά ότι τα κελιά εξακολουθούσαν να φιλοξενούν τρεις, τέσσερις ή και πέντε κρατούμενους.

20. Η CPT επισκέφθηκε την Ελλάδα ξανά τον Απρίλιο του 2013 και η έκθεσή της από 16.10.2014 (CPT/Inf(2014) 26) ανέφερε:

101. Οι Ανδρικές Φυλακές Κορυδαλλού έχουν περιγραφεί σε προηγούμενες εκθέσεις επισκέψεων. Κατά το χρόνο της επίσκεψης του 2013, φιλοξενούσε περισσότερους από 2.300 κρατούμενους, ενώ η επίσημη χωρητικότητα ήταν 840. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του 2013, όπως και στις προηγούμενες επισκέψεις, η αντιπροσωπεία παρατήρησε ότι τα κελιά που ήταν αρχικά σχεδιασμένα για ένα άτομο με διαστάσεις 9,5 τ.μ. χρησιμοποιούνταν συνήθως για τρεις ή ακόμη και τέσσερις κρατούμενους. Η αντιπροσωπεία βρήκε κελιά όπου οι κρατούμενοι έπρεπε να κοιμούνται σε στρώματα τοποθετημένα στο πάτωμα στους χώρους της τουαλέτας, λόγω έλλειψης διαθέσιμου χώρου. Αυτά αποτελούν απλώς παραδείγματα μιας γενικά κακής κατάστασης που συνεχίζει να επικρατεί σε όλες τις εγκαταστάσεις.

Το κελί Α-3 στην πτέρυγα Ε έχει διαστάσεις 36 τ.μ. και διαθέτει 16 κρεβάτια. Ωστόσο, κατά το χρόνο της επίσκεψης φιλοξενούσε 27 κρατούμενους, τόσο προφυλακισμένους όσο και καταδικασθέντες, παρέχοντας λιγότερο από 1,5 τ.μ. ανά άτομο. Εννέα από τους κρατούμενους κοιμούνταν στο τσιμεντένιο πάτωμα σε εξαιρετικά βρώμικα και σχισμένα στρώματα, δύο από αυτούς στον χώρο της τουαλέτας. Το κελί ήταν γεμάτο κατσαρίδες και ακάρια και δεν υπήρχε σχεδόν καθόλου χώρος για να κινηθεί κανείς. Το κελί Β-3 στην πτέρυγα Ε περιείχε 14 κρεβάτια και φιλοξενούσε 19 κρατούμενους, πέντε εκ των οποίων κοιμούνταν σε στρώματα στο πάτωμα. Δεν υπήρχε τεχνητό φως διαθέσιμο στη διάρκεια της νύχτας, και οι κρατούμενοι πατούσαν πάνω στους συγκρατούμενούς τους για να πάνε στην τουαλέτα, η οποία ήταν βρώμικη. Επίσης, η αντιπροσωπεία σημείωσε ότι οι κάδοι απορριμάτων στο διάδρομο έξω από το κελί ήταν γεμάτοι με σκουπίδια τροφίμων, δεν τους είχαν αδειάσει για αρκετό καιρό και μύριζαν άσχημα.

...

116. Στις Ανδρικές Φυλακές Κορυδαλλού, η κατάσταση όσον αφορά τους πόρους υγειονομικής περίθαλψης έχει επιδεινωθεί σημαντικά από την

επίσκεψη του 2011. Οι τέσσερις θέσεις γενικού ιατρού καταργήθηκαν, με αποτέλεσμα να μην εργάζεται κανένας ιατρός πλήρους απασχόλησης στο ίδρυμα. Αντίθετα, υιοθετήθηκε σύστημα εκ περιτροπής επισκεπτών ιατρών από τοπικές κλινικές λίγο πριν από την επίσκεψη της αντιπροσωπείας, με διάφορους γενικούς ιατρούς να προσέρχονται έκαστος ένα πρωινό την εβδομάδα για τρεις ώρες, παρέχοντας συνολική παρουσία γενικού ιατρού μόλις 15 ωρών την εβδομάδα. Μια τόσο περιορισμένη παρουσία ιατρών είναι εντελώς ανεπαρκής για την παροχή επαρκούς υγειονομικής περίθαλψης σε πάνω από 2.300 κρατούμενους. Ωστόσο, κατά το χρόνο της επίσκεψης, δεν ήταν εγγυημένες ούτε αυτές οι 15 ώρες παρουσίας. Η αντιπροσωπεία παρατήρησε ότι οι προγραμματισμένοι επισκέπτες ιατροί δεν προσέρχονταν ορισμένες φορές χωρίς προειδοποίηση. Επίσης, κάθε δύο μήνες, μια νέα παρτίδα ιατρών από άλλο νοσοκομείο των Αθηνών ήταν προγραμματισμένη να αναλάβει τα καθήκοντα επισκεπτών ιατρών στις Ανδρικές Φυλακές Κορυδαλλού. Αυτό το σύστημα αναπόφευκτα οδηγεί σε έλλειψη συνέχειας, εμποδίζοντας την ικανότητα παροχής ποιοτικής ιατρικής περίθαλψης. Κατά την άποψη της CPT, είναι απαραίτητο σε μια τόσο μεγάλη φυλακή, που αποτελεί επίσης το σημείο εισόδου πολλών κρατούμενων στο σωφρονιστικό σύστημα, να υπάρχει το αντίστοιχο τουλάχιστον τεσσάρων ιατρών πλήρους απασχόλησης.

....

132. Η κατάσταση παρέμεινε ιδιαίτερα οξυμένη στις Ανδρικές Φυλακές Κορυδαλλού, όπου μια πτέρυγα με περίπου 400 κρατούμενους ήταν συνήθως επανδρωμένη από μόνον ένα ή δύο αξιωματικούς φυλακών στη διάρκεια της ημέρας. Τη νύχτα υπήρχαν μόνο οκτώ αξιωματικοί, που ήταν υπεύθυνοι για όλη τη φυλακή με πληθυσμό άνω των 2.300 κρατούμενων.

NOMIKO PLASIPIO

I. PROKATAPTIKA SIMEIA

A. Για τους προσφεύγοντες νο.1, 2, 4, 5, 13, 26, 27, 30 και 34

21. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, στις παρατηρήσεις τους που παρελήφθησαν στις 13.3.2014, οι προσφεύγοντες νο.1, 2, 4, 5, 13, 26, 27, 30 και 34 ενημέρωσαν το

Δικαστήριο ότι επιθυμούσαν να αποσύρουν την προσφυγή τους. Το σχετικό σημείο του Αρθρου 37§1 της Σύμβασης έχει ως εξής:

"Ανά πάσα στιγμή της διαδικασίας το Δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει τη διαγραφή της προσφυγής από το πινάκιο, οσάκις οι περιστάσεις του επιτρέπουν να συμπεράνει:

α) ότι ο προσφεύγων δεν επιθυμεί πλέον την εκδίκασή της...

22. Το Δικαστήριο δεν διαπιστώνει την ύπαρξη ιδιαίτερων περιστάσεων σε σχέση με το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως ορίζει η Σύμβαση και τα Πρωτόκολλα αυτής, που να απαιτούν να συνεχιστεί η εξέταση της προσφυγής όσον αφορά τους ανωτέρω προσφεύγοντες. Συνεπώς, η προσφυγή θα πρέπει να διαγραφεί από το πινάκιο του Δικαστηρίου όσον αφορά τους προσφεύγοντες νο.1, 2, 4, 5, 13, 26, 27, 30 και 34.

B. Για τον προσφεύγοντα νο.8

23. Ο προσφεύγων νο.8, κ. Θεόφιλος Θεοφίλου, απεβίωσε στις 12.5.2015. Με επιστολή από 31.5.2016, η σύζυγός του, Ελβίρα-Ελένη Θεοφίλου, το γένος Λιούλιου, ενημέρωσε το Δικαστήριο ότι επιθυμεί να δώσει συνέχεια στη θέση του στις αιτιάσεις που είχε εγείρει.

24. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, σε αρκετές υποθέσεις όπου ένας προσφεύγων απεβίωσε στη διάρκεια της διαδικασίας, έλαβε υπ' όψιν τις δηλώσεις των κληρονόμων ή των στενών μελών της οικογένειας του προσφεύγοντος που εξέφραζαν την επιθυμία να συνεχίσουν τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου (βλ. π.χ. *Deweert v. Belgium*, 27.2.1980, §§37-38, Series A no.35, *X v. France*, 31.3.1992, §26, Series A no.234-C, *Ahmet Sadik κατά Ελλάδας*, 15.11.1996, §26, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-V, και *Janowiec and Others v. Russia* [GC], no.55508/07 και 29520/09, §§97-101, ECHR 2013. Όσον αφορά συγκεκριμένα τις αιτιάσεις βάσει του Αρθρου 3 της Σύμβασης, βλ. *Keser and Komurcu v. Turkey*, no.5981/03, §53, 23.6.2009).

25. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει την ανάγκη διάκρισης των υποθέσεων όπου ο προσφεύγων απεβίωσε στη διάρκεια της διαδικασίας από τις υποθέσεις όπου η προσφυγή κατατέθηκε στο Δικαστήριο από τους κληρονόμους του προσφεύγοντος μετά

το θάνατο του θύματος (βλ. *Fairfield v. the United Kingdom* (dec.), no.24790/04, ECHR 2005-VI, και *Bic and Others v. Turkey*, no.55955/00, §20, 2.2.2006).

26. Όταν, όπως στην προκείμενη υπόθεση, ένα άτομο που ισχυρίζεται ότι είναι θύμα παραβίασης ενός εκ των δικαιωμάτων του που απορρέουν από τη Σύμβαση καταθέτει προσφυγή στο Δικαστήριο, το άτομο αυτό κάνει μια προσωπική και σαφή επιλογή να ασκήσει το προσωπικό του δικαίωμα ατομικής προσφυγής βάσει του Αρθρου 34 της Σύμβασης και, έτσι, να ενεργοποιήσει τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου. Δεν συμβαίνει το ίδιο όταν οι κληρονόμοι ενός ατόμου που μπορεί να θεωρηθεί θύμα σύμφωνα με τη Σύμβαση καταθέτουν προσφυγή στο Δικαστήριο μετά το θάνατο του ατόμου αυτού (βλ. *Ergezen v. Turkey*, no.73359/10, §29, 8.4.2014). Από τη νομολογία του Δικαστηρίου που αναφέρεται στην παράγραφο 24 ανωτέρω συνάγεται ότι, ακόμη και σε περιπτώσεις όπου ο προσφεύγων αποβιώσει μετά την κατάθεση της προσφυγής του, το Δικαστήριο μπορεί να κληθεί να προσδιορίσει εάν, όπως ισχυρίστηκε ο αποβιώσας προσφεύγων στην προσφυγή του, το Συμβαλλόμενο Κράτος παραβίασε τα δικαιώματά του, όταν οι κληρονόμοι του αποθανόντος εξέφρασαν την επιθυμία τους να συνεχίσουν τη διαδικασία ή όταν το Δικαστήριο κρίνει σωστό να συνεχίσει την εξέταση της προσφυγής βάσει του Αρθρου 37§1 *in fine* της Σύμβασης. Στις περιπτώσεις άντες, το αποφασιστικό σημείο δεν είναι εάν τα εν λόγω δικαιώματα είναι ή δεν είναι μεταβιβάσιμα στους κληρονόμους που επιθυμούν να συνεχίσουν τη διαδικασία, αλλά εάν οι κληρονόμοι μπορούν κατ' αρχήν να αξιώσουν έννομο συμφέρον ζητώντας από το Δικαστήριο να ασχοληθεί με την υπόθεση βάσει της επιθυμίας του προσφεύγοντος να ασκήσει το ατομικό και προσωπικό του δικαίωμα να υποβάλει προσφυγή προς το Δικαστήριο (*ibid.*).

27. Στην προκείμενη υπόθεση, το Δικαστήριο, σε σχέση με το αντικείμενο της παρούσας υπόθεσης και το υλικό που τέθηκε ενώπιόν του, κρίνει ότι η χήρα του Θεόφιλου Θεοφίλου, ως πλησιέστερη συγγενής του, έχει έννομο συμφέρον να συνεχίσει την προσφυγή εκ μέρους του. Συνεπώς, δέχεται ότι η κα. Θεοφίλου μπορεί να συνεχίσει την προσφυγή καθώς υπεβλήθη από τον θανόντα κ. Θεοφίλου. Για πρακτικούς λόγους, ο κ. Θεοφίλου θα συνεχίσει να αποκαλείται "όγδοος προσφεύγων"

αν και η κα. Θεοφίλου θεωρείται τώρα ως τέτοια (βλ. *Hasan İlhan v. Turkey*, no.22494/93, §1, 9.11.2004).

Π. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 3 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

28. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι οι συνθήκες κράτησής τους στις Φυλακές Κορυδαλλού παραβίασαν το δικαίωμά τους να μην υποβάλλονται σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, όπως προβλέπει το Άρθρο 3 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

"Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε ποινές ή μεταχείριση απάνθρωπη ή εξευτελιστική".

Α. Περί του παραδεκτού

1. Σχετικά με τους προσφεύγοντες νο.10, 12, 25, 32 και 33

29. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι προσφεύγοντες νο.10, 12, 25, 32 και 33 αφέθηκαν ελεύθεροι κατά την ημερομηνία εισαγωγής της προσφυγής τους προς το Δικαστήριο και, έτσι, θα έπρεπε να είχαν υποβάλλει αγωγή αποζημίωσης σύμφωνα με το Άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα (ΕισNAK) σε συνδυασμό με τον Ποινικό Κώδικα (Ν.2776/1999). Η Κυβέρνηση δήλωσε σχετικά ότι οι ανωτέρω προσφεύγοντες δεν είχαν εξαντλήσει τα διαθέσιμα εσωτερικά ένδικα μέσα και κάλεσε το Δικαστήριο να κηρύξει αυτό το μέρος της προσφυγής απαράδεκτο και να το απορρίψει σύμφωνα με το Άρθρο 35§1 και 4 της Σύμβασης.

30. Οι προσφεύγοντες προσέβαλαν αυτόν τον ισχυρισμό και ισχυρίστηκαν ότι αφέθηκαν ελεύθεροι μετά την υποβολή της προσφυγής στο Δικαστήριο ή ότι ήταν ακόμη υπό κράτηση.

31. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι το Άρθρο 35§1 της Σύμβασης προβλέπει την κατανομή του βάρους της απόδειξης. Η Κυβέρνηση που ισχυρίζεται μη εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων είναι υποχρεωμένη να πείσει το Δικαστήριο ότι τα ένδικα μέσα ήταν αποτελεσματικά και διαθέσιμα στη θεωρία και την πράξη κατά τον σχετικό χρόνο, δηλ. ότι ήταν προσβάσιμα, μπορούσαν να παράσχουν αποκατάσταση σε σχέση με τις αιτιάσεις του προσφεύγοντος και παρείχαν εύλογες προοπτικές επιτυχίας

(βλ. *Akdivar and Others v. Turkey*, 16.9.1996, §68, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV).

32. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει επίσης ότι, σε υποθέσεις που αφορούν το θεμελιώδες δικαίωμα προστασίας κατά βασανιστηρίων, απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, τα προληπτικά και αντισταθμιστικά ένδικα μέσα πρέπει να αλληλοσυμπληρώνονται για να θεωρούνται αποτελεσματικά (βλ. *Ananyev and Others v. Russia*, vo.42525/07 και 60800/08, §98, 10.1.2012). Η ιδιαίτερη σημασία που προσδίδει η Σύμβαση στο Άρθρο 3 απαιτεί από τα Συμβαλλόμενα Κράτη να θεσπίσουν, άνω και πέραν του αντισταθμιστικού ένδικου μέσου, έναν αποτελεσματικό μηχανισμό για να μπει τέλος σε τέτοια μεταχείριση γρήγορα. Εάν ίσχυε κάτι διαφορετικό, η προοπτική μελλοντικής αποζημίωσης θα νομιμοποιούσε ιδιαίτερα σοβαρές ταλαιπωρίες σε παράβαση αυτής της κεντρικής διάταξης της Σύμβασης και θα αποδυνάμωνε απαράδεκτα τη νομική υποχρέωση του Κράτους να ευθυγραμμίσει τα πρότυπα φυλάκισης του με τις απαιτήσεις της Σύμβασης (*ibid*, §98).

33. Ωστόσο, όσον αφορά την εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων, η κατάσταση ενός ατόμου που κρατείται υπό περιστάσεις που θεωρεί αντίθετες προς το Άρθρο 3 της Σύμβασης και που προσέφυγε στο Δικαστήριο μετά την απελευθέρωσή του είναι διαφορετική από την κατάσταση ενός ατόμου που βρίσκεται ακόμη υπό κράτηση υπό τις περιστάσεις για τις οποίες παραπονείται (βλ. *Kontalidης κατά Ελλάδας*, vo.18785/13, §61, 27.11.2014). Ειδικότερα, μια αγωγή βάσει του άρθρου 105 ΕισΝΑΚ αποτελεί καθαρά αντισταθμιστικό ένδικο μέσο που επιτρέπει στον ενδιαφερόμενο να επιδιώξει και να λάβει αποκατάσταση για τις συνθήκες κράτησής του στη φυλακή μετά την απελευθέρωσή του. Ωστόσο, αυτό το ένδικο μέσο δεν προβλέπει τρόπο βελτίωσης των συνθηκών κράτησης του ενδιαφερόμενου και, έτσι, δεν διαθέτει το προληπτικό στοιχείο υπό την έννοια της ανωτέρω απόφασης *Ananyev and Others* (βλ. *Παπαδάκης και Λοιποί κατά Ελλάδας*, v.34083/13, §50, 25.2.2016).

34. Επίσης, το ζήτημα της εξάντλησης ή μη των εσωτερικών ένδικων μέσων προσδιορίζεται συνήθως με αναφορά στην ημερομηνία υποβολής της προσφυγής στο Δικαστήριο (βλ. *Baumann v. France*, no.33592/96, §47, ECHR 2001-V (extracts)).

35. Όσον αφορά την προκείμενη υπόθεση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων νο.12 απελευθερώθηκε στις 4.11.2013, ο προσφύγων νο.25 απελευθερώθηκε στις 30.10.2013, ο προσφύγων νο.32 απελευθερώθηκε στις 2.10.2013 και ο προσφύγων νο.33 απελευθερώθηκε στις 4.10.2013. Έπειται ότι, κατά την ημερομηνία υποβολής της προσφυγής τους στο Δικαστήριο, 20.9.2013, βρίσκονταν ακόμη υπό κράτηση στις Φυλακές Κορυδαλλού.

36. Όσον αφορά τον προσφεύγοντα νο.10, η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι είχε αφεθεί ελεύθερος στις 26.9.2008. Το Δικαστήριο σημειώνει, ωστόσο, ότι όταν ο προσφεύγων υπέγραψε το πληρεξούσιο στις 27.6.2013, το οποίο επαληθεύτηκε επισήμως από συμβολαιογράφο, βρισκόταν ακόμη υπό κράτηση. Ισχυρίστηκε επίσης ότι, όταν υπέβαλε τις παρατηρήσεις του προς το Δικαστήριο, βρισκόταν ακόμη υπό κράτηση. Η Κυβέρνηση δεν αμφισβήτησε αυτό το στοιχείο στις πρόσθετες παρατηρήσεις της. Έπειται ότι ο προσφεύγων νο.10 πρέπει να θεωρηθεί υπό κράτηση κατά την ημερομηνία εισαγωγής της προσφυγής στο Δικαστήριο.

37. Εν όψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο κρίνει ότι το εσωτερικό ένδικο μέσο που αναφέρει η Κυβέρνηση προέβλεπε απλώς ότι ο ενδιαφερόμενος μπορούσε να λάβει αποκατάσταση σε σχέση με πράξη ή παράλειψη του Κράτους κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας, και δεν προέβλεπε αποτελεσματικό μηχανισμό που να βάζει τέλος στην κράτηση υπό συνθήκες που αποτελούν απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση και, έτσι, δεν ωφελούσε τους προσφεύγοντες. Συνεπώς, το Δικαστήριο απορρίπτει την ένσταση της Κυβέρνησης περί μη εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων σε σχέση με τους προσφεύγοντες νο.10, 12, 25, 32 και 33.

2. Σχετικά με τον προσφεύγοντα νο.35

38. Η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι δεν υπήρχε καταγραφή του ότι ο προσφεύγων νο.35 κρατήθηκε στις Φυλακές Κορυδαλλού και κάλεσε το Δικαστήριο να απορρίψει αυτό το τμήμα της προσφυγής ως ασυμβίβαστο *ratione personae*. Επίσης, η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι, σε κάθε περίπτωση, ο προσφεύγων δεν ήταν υπό κράτηση στις Φυλακές Κορυδαλλού όταν υπέβαλε την προσφυγή του στο Δικαστήριο κι έτσι η προσφυγή του πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτη λόγω παράλειψης άσκησης αγωγής βάσει του Άρθρου 105 ΕισΝΑΚ.

39. Ο προσφεύγων προσέβαλε αυτούς τους ισχυρισμούς. Επιβεβαίωσε ότι βρισκόταν υπό κράτηση στις Φυλακές Κορυδαλλού έως 20.6.2013 και ότι τότε μεταφέρθηκε στις Φυλακές Λάρισας όπου παραμένει έως σήμερα. Ο προσφεύγων παραπονέθηκε επίσης βάσει του Άρθρου 3 της Σύμβασης για τις συνθήκες κράτησης στις Φυλακές Λάρισας, ισχυριζόμενος ότι ήταν παρόμοιες με αυτές στις Φυλακές Κορυδαλλού και, συνεπώς, θα έπρεπε να θεωρηθεί ως συνεχής κατάσταση.

40. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων υπέβαλε πληρεξούσιο προς τον εκπρόσωπό του με ημερομηνία 17.4.2013, το οποίο επαληθεύτηκε επισήμως από τις αρχές της φυλακής Κορυδαλλού. Έπειτα ότι ο προσφεύγων νο.35 βρισκόταν υπό κράτηση εκείνη την ημερομηνία στις Φυλακές Κορυδαλλού. Επίσης, δεν αμφισβητήθηκε από την Κυβέρνηση ότι τρεις μήνες πριν από την υποβολή της προσφυγής στο Δικαστήριο, ο προσφεύγων είχε μεταφερθεί στις Φυλακές Λάρισας όπου παραμένει μέχρι σήμερα.

41. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η αγωγή βάσει του Άρθρου 105 ΕισΝΑΚ αποτελεί καθαρά αντισταθμιστικό ένδικο μέσο και δεν προβλέπει αποτελεσματικό μηχανισμό που να βάζει τέλος στην κράτηση υπό συνθήκες που αποτελούν απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.

42. Δεδομένου ότι ο προσφεύγων δεν είχε απελευθερωθεί όταν υπέβαλε την προσφυγή του στο Δικαστήριο στις 20.9.2013, αλλά είχε μεταφερθεί σε άλλη φυλακή για να συνεχίσει την έκτιση της ποινής του, το ένδικο μέσο βάσει του Άρθρου 105 ΕισΝΑΚ δεν θα ήταν αποτελεσματικό γι' αυτόν (βλ. *Παπαδάκης και Λοιποί*, οπ.π., §51).

43. Έπειτα ότι οι ενσάσεις της Κυβέρνησης περί ασυμβίβαστου *ratione personae* και απαράδεκτου λόγω μη εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων πρέπει να απορριφθούν.

44. Όσον αφορά τις συνθήκες κράτησης στις Φυλακές Λάρισας, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι ο προσφεύγων δεν προέβαλε σε κανένα στάδιο της διαδικασίας ισχυρισμό που να στηρίζει αυτό το μέρος της αιτίασης, πλην της δήλωσης ότι οι συνθήκες κράτησης ήταν παρόμοιες με αυτές των Φυλακών Κορυδαλλού. Έπειτα ότι αυτό το μέρος της προσφυγής θα πρέπει να απορριφθεί ως ατεκμηρίωτο.

3. Σχετικά με τους λοιπούς προσφεύγοντες

45. Η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι οι προσφεύγοντες παρέλειψαν να ασκήσουν αγωγή στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών σύμφωνα με το Άρθρο 6 του Ποινικού Κώδικα εντός ενός μηνός μετά την αιτίασή τους στο Συμβούλιο των Φυλακών στις 11.6.2013. Στο πλαίσιο αυτό, κάλεσε το Δικαστήριο να απορρίψει την προσφυγή λόγω μη εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων.

46. Οι προσφεύγοντες προσέβαλαν τον ισχυρισμό της Κυβέρνησης ότι επρόκειτο για αποτελεσματικό ένδικο μέσο.

47. Το Δικαστήριο σημειώνει κατ' αρχάς ότι οι προσφεύγοντες στην παρούσα υπόθεση δεν παραπονούνται μόνο για την προσωπική τους κατάσταση, αλλά ισχυρίζονται ότι επηρεάστηκαν προσωπικά από τις συγθήκες που επικρατούσαν στις φυλακές. Είναι σαφές ότι το ένδικο μέσο που αναφέρει η Κυβέρνηση δεν θα ήταν αποτελεσματικό για τους προσφεύγοντες (βλ. μεταξύ πολλών άλλων, *Κανάκης*, οπ.π., §86, και *Κωνσταντινόπουλος και Λοιποί κατά Ελλάδας*, νο.69781/13, §57, 28.1.2016).

48. Εν όψει των ανωτέρω, η ένσταση της Κυβέρνηση περί μη εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων θα πρέπει να απορριφθεί. Επίσης, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η υπόλοιπη αιτίαση δεν είναι έκδηλα αβάσιμη, υπό την έννοια του Άρθρου 35§3 της Σύμβασης, και δεν είναι απορριπτέα για άλλους λόγους. Πρέπει, συνεπώς, να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

49. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται για τις συνθήκες κράτησης, εφιστώντας κυρίως την προσοχή του Δικαστηρίου στο πρόβλημα του υπερπληθυσμού των φυλακών Κορυδαλλού.

50. Αναφερόμενη στη δική της περιγραφή, η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι οι συνθήκες κράτησης των προσφευγόντων ήταν επαρκείς.

1. Γενικές αρχές

51. Οι εφαρμοστέες γενικές αρχές παρατίθενται στην απόφαση *Mursic v. Croatia* [GC] (no.7334/13, §§96-141, 20.10.2015).

2. Εφαρμογή των ανωτέρω αρχών στην προκείμενη υπόθεση

52. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες και η Κυβέρνηση διαφωνούν για τα πραγματικά περιστατικά που περιβάλλουν τις συνθήκες κράτησης

των προσφευγόντων, συμπεριλαμβανομένων των ευκαιριών για υπαίθρια άσκηση και ψυχαγωγικές δραστηριότητες, της ποιότητας της τροφής και την υγιεινή του χώρου. Ωστόσο, το Δικαστήριο δεν χρειάζεται να αποδείξει την αλήθεια κάθε ισχυρισμού, επειδή διαπιστώνει παράβαση του Άρθρου 3 βάσει πραγματικών περιστατικών που του παρουσιάστηκαν, τα οποία δεν κατάφερε να αντικρούσει η εναγόμενη Κυβέρνηση.

53. Το Δικαστήριο σημειώνει σχετικά ότι η Κυβέρνηση δεν υπέβαλε στοιχεία σχετικά με το μέγεθος των κελιών όπου κρατούνταν οι προσφεύγοντες ή για τον αριθμό των ατόμων που φιλοξενούνταν σε αυτά τα κελιά. Παρείχε μόνο γενικές πληροφορίες για την επίπλωση στα κελιά και τις εγκαταστάσεις που προσφέρει η φυλακή (βλ. παραγράφους 13-17 ανωτέρω για τους ισχυρισμούς της Κυβέρνησης).

54. Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς των προσφευγόντων, κάθε κελί είχε διαστάσεις 9 τ.μ., συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων υγιεινής και των επίπλων, και φιλοξενούσε τέσσερις έως πέντε κρατούμενους. Έπειτα ότι οι κρατούμενοι διέθεταν περίπου 2 τ.μ. προσωπικού χώρου ή λιγότερο. Αυτή η διαπίστωση συμπίπτει και με τις παρατηρήσεις της CPT σχετικά με το πρόβλημα του υπερπληθυσμού στις Φυλακές Κορυδαλλού, που παρέχει αξιόπιστη βάση για την αξιολόγηση του Δικαστηρίου (βλ. *Kehayov v. Bulgaria*, no.41035/98, §66, 18.1.2005).

55. Εν όψει των διαπιστώσεων αυτών και των σχετικών αρχών που περιγράφονται στη νομολογία του (βλ. παράγραφο 51 ανωτέρω), το Δικαστήριο κρίνει ότι υπάρχει ισχυρό τεκμήριο παράβασης του Άρθρου 3 στην προκειμενη υπόθεση.

56. Όσον αφορά το κατά πόσον υπάρχουν παράγοντες που να μπορούν να αντικρούσουν το ισχυρό τεκμήριο παράβασης του Άρθρου 3, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι υπήρχε υπερπληθυσμός καθ' όλη τη διάρκεια της κράτησής τους, από πέντε μήνες (προσφεύγων νο.33) έως εννέα έτη και οκτώ μήνες (προσφεύγων νο.21). Εν όψει των ισχυρισμών των προσφευγόντων, των διαπιστώσεων της CPT και λόγω έλλειψης πειστικών πληροφοριών από την Κυβέρνηση περί του αντιθέτου, το Δικαστήριο δέχεται τον ισχυρισμό των προσφευγόντων ότι οι Φυλακές Κορυδαλλού ήταν γεμάτες πέραν της χωρητικότητάς τους στη διάρκεια της κράτησής τους, σε σημείο που επιβαλλόταν σκανδαλώδης έλλειψη προσωπικού χώρου στους προσφεύγοντες. Είναι επίσης σαφές ότι μια τέτοια έλλειψη χώρου δεν μπορεί να

θεωρηθεί σύντομη, ευκαιριακή και ελάσσον υπό την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου (βλ. *Mursic v. Croatia* [GC], οπ.π., §130).

57. Αυτές οι περιστάσεις είναι επαρκείς προκειμένου να συμπεράνει το Δικαστήριο ότι το ισχυρό τεκμήριο παράβασης του Άρθρου 3 δεν μπορεί να αντικρουστεί. Αυτή η διαπίστωση καθιστά μη απαραίτητο για το Δικαστήριο να εξετάσει χωριστά τους υπόλοιπους ισχυρισμούς των προσφευγόντων σχετικά με τις συνθήκες κράτησης.

58. Συνεπώς, το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παράβαση του Άρθρου 3 της Σύμβασης λόγω των σημαντικών συνθηκών κράτησης των προσφευγόντων στις Φυλακές Κορυδαλλού, οι οποίες του υπέβαλαν σε αναστάτωση ή ταλαιπωρία τόσης έντασης που υπερέβη το αναπόφευκτο επίπεδο ταλαιπωρίας που είναι έμφυτο στην κράτηση, αποτελώντας έτσι εξεντελιστική μεταχείριση.

ΙΙΙ. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 13 ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 3 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

59. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν επίσης, βάσει του Άρθρου 13 σε συνδυασμό με το Άρθρο 3, ότι δεν υπήρχαν διαθέσιμα αποτελεσματικά εσωτερικά ένδικα μέσα για να παραπονεθούν για τις συνθήκες κράτησής τους. Το Άρθρο 13 έχει ως εξής:

"Κάθε πρόσωπο του οποίου τα αναγνωρισμένα από την παρούσα Σύμβαση δικαιώματα και ελευθερίες παραβιάστηκαν έχει το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίαση διαπράχθηκε υπό προσώπων ενεργούντων κατά την εκτέλεση των δημόσιων καθηκόντων τους".

60. Η Κυβέρνηση αναφέρθηκε στα ένδικα μέσα που είχε αναφερθεί σε σχέση με την ένστασή της για το απαράδεκτο της προσφυγής λόγω μη εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων.

61. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι αυτή η αιτίαση δεν είναι προδήλως αβάσιμη υπό την έννοια του Άρθρου 35§3(α) της Σύμβασης. Σημειώνει επίσης ότι δεν είναι απαράδεκτη για άλλους λόγους. Συνεπώς, θα πρέπει να κηρυχθεί παραδεκτή.

62. Όσον αφορά τις συνθήκες κράτησης, το Δικαστήριο έχει κρίνει σε ορισμένες υποθέσεις (βλ. *Vaden* κατά *Ελλάδας*, νο.35115/03, §§30-33, 29.3.2007, και *Tσιβής* κατά

Ελλάδας, νο.11553/05, §§18-20, 6.12.2007) ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν εξαντλήσει τα εσωτερικά ένδικα μέσα λόγω παράλειψης να κάνουν χρήση των ένδικων μέσων που προβλέπει το Άρθρο 572 ΚΠΔ και το Άρθρο 6 ΠΚ (Ν.2776/1999). Στις υποθέσεις αυτές, οι προσφεύγοντες παραπονέθηκαν για συγκεκριμένες περιστάσεις που τους είχαν επηρεάσει προσωπικά ως άτομα και στις οποίες οι αρχές των φυλακών θα μπορούσαν να είχαν βάλει τέλος λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα. Αφ' ετέρου, το Δικαστήριο έχει κρίνει σε πολλές περιπτώσεις ότι, όταν οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι επηρεάστηκαν προσωπικά από τις συνθήκες που επικρατούν σε μια φυλακή, τα ένδικα μέσα που προβλέπει το Άρθρο 572 ΚΠΔ και το Άρθρο 6 ΠΚ Κώδικα δεν είναι αποτελεσματικά (βλ. μεταξύ άλλων, *Παπακωνσταντίνου κατά Ελλάδας*, νο.50765/11, §51, 13.11.2014).

63. Το Δικαστήριο δεν θεωρεί ότι υπάρχει λόγος παρέκκλισης από την προηγούμενη νομολογία του στην προκείμενη υπόθεση.

64. Συνεπώς, το Δικαστήριο διαπιστώνει παράβαση του Άρθρου 13 σε συνδυασμό με το Άρθρο 3 της Σύμβασης λόγω έλλειψης αποτελεσματικών ένδικων μέσων σε σχέση με την αιτίαση που αφορά τις συνθήκες κράτησης των προσφευγόντων.

IV. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

65. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

"Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση".

A. Αποζημίωση

66. Οι προσφεύγοντες αξιώνουν ότι πρέπει να αποζημιωθούν για την ταλαιπωρία που υπέστησαν ως αποτέλεσμα των παραβιάσεων που διαπιστώθηκαν και ζήτησαν αποζημίωση για ηθική βλάβη. Αξιώνουν ποσά που κυμαίνονται από 5.000 ευρώ έως 20.000 ευρώ, ανάλογα με τη διάρκεια της κράτησής τους. Επικαλούμενοι τις αποφάσεις του Δικαστηρίου στις υποθέσεις *Stoica v. Romania* (no.42722/02, 4.3.2008)

και *Galotskin* κατά Ελλάδας (vo.2945/07, 14.1.2010), οι προσφεύγοντες ζήτησαν τα ποσά που θα τους επιδικαστούν να καταβληθούν σε τραπεζικό λογαριασμό που θα υποδείξει ο εκπρόσωπος των προσφευγόντων λόγω του αριθμού των προσφευγόντων και της περιπλοκότητας των διοικητικών ζητημάτων που εμπλέκονται.

67. Η Κυβέρνηση ζήτησε από το Δικαστήριο να απορρίψει τις αξιώσεις δίκαιης ικανοποίησης των προσφευγόντων, ισχυριζόμενη ότι ήταν υπερβολικές και άδικες, ιδίως λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι ορισμένοι προσφεύγοντες είχαν ήδη αφεθεί ελεύθεροι κατά το χρόνο εξέτασης της υπόθεσης. Κατά την άποψη της Κυβέρνησης, η απλή διαπίστωση παράβασης αποτελεί επαρκή δίκαιη ικανοποίηση στην περίπτωσή τους. Σε κάθε περίπτωση, εάν το Δικαστήριο επιθυμεί να επιδικάσει κάποιο χρηματικό ποσό στους προσφεύγοντες, θα πρέπει να κυμαίνεται μεταξύ 1.000 και 5.000 ευρώ, ανάλογα με τη διάρκεια κράτησης. Η Κυβέρνηση προσέβαλε επίσης την ανάγκη καταβολής τυχόν επιδικασθέντων ποσών σε έναν μόνο τραπεζικό λογαριασμό που θα υποδείξει ο εκπρόσωπος των προσφευγόντων.

68. Το Δικαστήριο κρίνει ότι η ταλαιπωρία που υπέστη ένα άτομο που κρατείται υπό συνθήκες που είναι τόσο κακές ώστε να αποτελούν απάνθρωπη ή εξεντελιστική μεταχείριση υπό την έννοια του Άρθρου 3 της Σύμβασης δεν μπορεί να αποζημιωθεί με απλή διαπίστωση παράβασης. Απαιτεί επιδίκαση αποζημίωσης. Το χρονικό διάστημα που πέρασε ο ενδιαφερόμενος υπό τις συνθήκες αυτές είναι ο σημαντικότερος παράγοντας αξιολόγησης της έκτασης της ζημίας (βλ. *Ananyev and Others*, οπ.π., §172). Αντίθετα, η διαπίστωση παράβασης μπορεί να αποτελεί από μόνη της επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για παράβαση του Άρθρου 13 της Σύμβασης λόγω της έλλειψης αποτελεσματικών εσωτερικών ένδικων μέσων για τις συνθήκες αυτές (*ibid*, §173).

69. Το Δικαστήριο κρίνει ότι οι προσφεύγοντες θα πρέπει να υπέστησαν ταλαιπωρία και αναστάτωση ως αποτέλεσμα των παραβιάσεων των δικαιωμάτων τους βάσει του Άρθρου 3. Αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση, όπως απαιτεί το Άρθρο 41 της Σύμβασης, και λαμβάνοντας ιδίως υπ' όψιν το χρονικό διάστημα που πέρασαν οι προσφεύγοντες υπό κακές συνθήκες, τους επιδικάζει τα ακόλουθα ποσά, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος: στον προσφεύγοντα vo.33 ποσό 5.000 ευρώ, στους προσφεύγοντες vo.3, 6, 8, 11, 14-20, 22, 24, 29, 31, 32 και 35

ποσό 6.800 ευρώ, στους προσφεύγοντες νο.7, 10, 12, 25 και 28 ποσό 8.000 ευρώ, και στους προσφεύγοντες νο.9, 21 και 23 ποσό 10.000 ευρώ. Τα ποσά θα καταβληθούν μεμονωμένα στους τραπεζικούς λογαριασμούς των προσφευγόντων.

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

70. Οι προσφεύγοντες αξιώνουν επίσης 2.500 ευρώ για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη ενώπιον του Δικαστηρίου, αναφέροντας ότι είχαν συνάψει συμφωνία νομικών υπηρεσιών με το δικηγόρο τους. Ζήτησαν να καταβληθεί το ποσό αυτό απ' ευθείας στον τραπεζικό λογαριασμό που θα υποδείξουν οι εκπρόσωποί τους.

71. Η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι θα πρέπει να αποζημιώνονται μόνο οι τεκμηριωμένες αξιώσεις και ζήτησε να απορριφθεί η αξιώση των προσφευγόντων για έξοδα και δικαστικές δαπάνες.

72. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες δεν υπέβαλαν αντίγραφο της συμφωνίας νομικών υπηρεσιών τους με τους εκπροσώπους τους. Συνεπώς, απορρίπτει την αξιώση τους.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

73. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΟΜΟΦΩΝΑ

1. *Αποφασίζει να διαγράψει την προσφυγή όσον αφορά τους προσφεύγοντες νο.1, 2, 4, 5, 13, 26, 27, 30 και 34,*
2. *Κηρύσσει τις αιτιάσεις σχετικά με τις συνθήκες κράτησης στις Φυλακές Κορυδαλλού και την έλλειψη αποτελεσματικού ένδικου μέσου για τους προσφεύγοντες νο.3, 6-12, 14-25, 28, 29, 31-33 και 35 παραδεκτές και την υπόλοιπη προσφυγή απαράδεκτη,*
3. *Διαπιστώνει παράβαση του Άρθρου 3 της Σύμβασης λόγω υπερπληθυσμού και ότι δεν είναι απαραίτητο να εξετάσει χωριστά τους υπόλοιπους ισχυρισμούς των προσφευγόντων σχετικά με τις συνθήκες κράτησής τους,*
4. *Διαπιστώνει παράβαση του Άρθρου 13 της Σύμβασης σε συνδυασμό με το Άρθρο 3 της Σύμβασης,*

5. *Kρίνει*

(α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στους προσφεύγοντες, μέσα σε τρεις μήνες από την ημερομηνία όπου η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με το Άρθρο 44§2 της Σύμβασης, τα εξής ποσά στα ποσοστά που θα ισχύουν κατά την ημερομηνία εξόφλησης, πλέον οποιουδήποτε φόρου που μπορεί να χρεώνεται στους προσφεύγοντες:

- (i) στον προσφεύγοντα νο.33 ευρώ 5.000 (πέντε χιλιάδες ευρώ)
- (ii) σε καθένα από τους προσφεύγοντες νο.3, 6, 8, 11, 14-20, 22, 24, 29, 31, 32 και 35 ευρώ 6.800 (έξι χιλιάδες οκτακόσια ευρώ)
- (iii) σε καθένα από τους προσφεύγοντες νο.7, 10, 12, 25 και 28 ευρώ 8.000 (οκτώ χιλιάδες ευρώ)
- (iv) σε καθένα από τους προσφεύγοντες νο.9, 21 και 23 ευρώ 10.000 (δέκα χιλιάδες ευρώ)

(β) ότι, από τη λήξη της τρίμηνης αυτής προθεσμίας και μέχρι την εξόφληση, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

6. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης των προσφευγόντων κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στην αγγλική γλώσσα και κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 19.1.2017 κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

Renata Degener

Mirjana Lazarova Trajkovska

Αναπληρώτρια Γραμματέας

Πρόεδρος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Amrik SINGH, Ινδός υπήκοος, γεννηθείς το 1981
2. Κωνσταντίνος ΑΝΑΡΓΥΡΟΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1952
3. Γεώργιος ΑΝΤΩΝΙΟΥ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1966
4. Ηλίας ΒΑΓΕΝΑΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1942
5. Νικόλαος ΒΟΓΑΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1958
6. Ιωάννης ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1959
7. Παντελής ΓΚΛΙΑΤΗΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1979
8. Θεόφιλος ΘΕΟΦΙΛΟΥ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1962
9. Παναγιώτης ΚΑΛΠΑΚΙΔΗΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1949
10. Χρήστος ΚΑΡΡΑΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1981
11. Αθανάσιος ΚΑΣΣΗΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1985
12. Αναστάσιος ΚΙΟΥΣΗΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1955
13. Δημήτριος ΚΟΛΙΤΑΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1967
14. Μιχαήλ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1970
15. Δημήτριος ΚΟΡΙΛΑΟΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1955
16. Χρήστος ΜΑΤΑΡΑΓΚΑΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1969
17. Αλκιβιάδης ΜΕΞΑΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1962
18. Στυλιανός ΜΕΡΕΛΗΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1984
19. Δημήτριος ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1967
20. Ευστράτιος ΜΠΑΝΗΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1952
21. Αλέξανδρος ΜΠΑΤΑΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1952
22. Μάριος ΝΤΟΥΡΑΜΠΑΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1980
23. Αντώνιος ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1982
24. Ηλίας ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1976
25. Δημήτριος ΠΑΣΤΡΑΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1978
26. Ιωάννης ΡΟΔΙΤΗΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1957
27. Γεώργιος ΣΠΑΛΑΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1969
28. Νικόλαος ΣΤΑΥΡΟΥ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1938
29. Σωτήριος ΤΑΤΣΗΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1984

30. Γεώργιος ΤΕΡΖΑΚΗΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1962
31. Πέτρος ΤΣΑΚΙΡΗΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1951
32. Δημήτριος ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1964
33. Αναστάσιος ΧΡΗΣΤΟΠΑΝΟΣ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1984
34. Εμμανουήλ ΧΡΗΣΤΟΥ, Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1960
35. Lirim GJETA, Αλβανός υπήκοος, γεννηθείς το 1985¹

Αθήνα, 27.11.2017

Ακριβής μετάφραση από τα αγγλικά
Η μεταφράστρια Ελένη Δημητρίου

¹ Διορθώθηκε στις 18 Οκτωβρίου 2017: το όνομα του προσφεύγοντος διορθώθηκε από “Lyrim GETA” σε “Lirim GJETA”.